

Наставно-уметничком већу Факултета ликовних уметности

Сенату Универзитета уметности

Извештај комисије за оцену и одбрану теме докторског уметничког пројекта Жолта Ковача „ Жолта Ковача „ СЈАЈНЕ СЛИКЕ “- изложба слика (ДРУШТВЕНА УЛОГА АПСТРАКЦИЈЕ)

На 425. седници Наставно - уметничког већа Факултета ликовних уметности у Београду, одржаној 8. фебруара 2016. године формирана је Комисија за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта кандидата **Жолта Ковача „ СЈАЈНЕ СЛИКЕ “- изложба слика (ДРУШТВЕНА УЛОГА АПСТРАКЦИЈЕ)** у саставу: др ум Милета Продановић, редовни професор ФЛУ, др Меријела Цветић, ванредни професор Архитектонског факултета у Београду, др ум. Александра Јованић доцент ФЛУ, др ум. Биљана Ђурђевић, доцент ФЛУ и др ум. Миливој Павловић, доцент ФЛУ, ментор .

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Жолт Ковач је рођен у Панчеву 1975. године. По завршетку Математичке гимназије у Београду 1994. године уписује Факултет ликовних уметности у Београду, одсек сликарство, где и магистрира 2002. године. Од 2000. до 2002. године је похађао Школу за историју и теорију слике при Центру за савремену уметност у Београду. Ради као предавач у Високој школи струковних студија Београдска политехника на предметима Цртање, Сликање и Мултимедијалне презентације.

До сада је имао шездесетак групних излагања у земљи и иностранству (Италија, Немчка, Русија, Украјина, Чешка, Словачка, Мађерска, Шпанија, Естонија, Црна Гора, Аустрија итд), а од самосталних излагања посебно се издвајају:

- 2012. “Добра и лоша слика, Глупа слика, Сјајна слика“, Шок галерија Арт клинике, Нови Сад
- 2010. “Слике сувишних информација“, галерија Звоно, Београд, Србија
- 2009. “Глупе слике”, Продајна галерија Београд, Београд, Србија
- 2008. “Празно време“, галерија Звоно, Београд, Србија
- 2005. “Екранска апстракција“, галерија Културног центра, Београд, Србија
“Тележивот“, галерија Студентског културног центра, Крагујевац, Србија
- 2003. “Кругови у холандској амбасади“, Холандска амбасада, Београд, Србија
“Мутни“, галерија Пресс то Ехит, Скопље, Македонија
- 2002. “Мутни“, галерија Ремонт, Београд, Србија
- 2001. “Уметност је понекад право освежење”, галерија Дом омладине, Београд, Србија

“Одабери живот” (са Николетом Марковић), галерија Ремонт, Београд, Србија
“Ретроспектива”, Галерија савремене уметности, Панчево, Србија

Изложбе са групом КЛУБ ЉУБИТЕЉА УМЕТНОСТИ (ART FUN CLUB)

Самосталне изложбе:

2009. “We love flying art books”, СИЗ галерија, Ријека, Хрватска

Групне изложбе:

2011. “Volume Collection”, Музеј модерне и савремене уметности, Ријека, Хрватска

2010. “Volume Collection”, Pallazetto Tito – Fondazione Bevilacqua La Masa, Венеција,
Италија

2008. “Beyond Theory”, Sushi Gallery, Сан Диего, САД

“Beyond Theory”, WUK – Kunsthalle Ehnergasse, Беч, Аустрија

“Article 23.”, ШКУЦ галерија, Љубљана, Словенија

2007. “Skip the curators, talk about artists”, Press to Exit, Скопље, Македонија

2006. “Fremd bin ich eingezogen”, Kunsthalle Fridericianum, Касел, Немачка

“47. октобарски салон”, Београд

2005. “Challenge”, Sinagogue, Центар за савремену уметност, Трнава, Словачка

2003. “The Last East European Show”, Музеј савремене уметности, Београд

Добитник је више награда и признања од којих :

2012. Друга награда на изложби “Ликовна јесен 2012”, Сомбор

2003. Награда 36. зимског салона, галерија “Јосип-Бепо Бенковић”, Херцег Нови,
Црна Гора

2002. Награда 35. зимског салона, галерија “Јосип-Бепо Бенковић”, Херцег Нови,
Црна Гора

Награда на изложби “ОГЛЕДАЛО БАЛКАНА : Лице-Идентитет”, Народни музеј,
Краљево, Србија

1998. Награда за мозаик “Напред”

Докторски уметнички пројекат „Сјајне слике - изложба слика (Друштвена улога апстракције)“ истражује могућности ревитализовања апстрактног сликарства и његовог поновног позиционирања као ангажованог критичког става према друштвеној стварности, пре свега у Србији. Практични део докторског уметничког пројекта обухвата стварање кохерентне серије слика рађених на алуминијуму металик бојама предвиђеним за лакирање и фарбање аутомобила. Као комплемент стваралачког поступка, аутор спроводи разне активности у циљу промовисања идеја које стоје иза самих радова, организовањем догађаја на којима је представљена поетика аутора, радионице за децу, али и медијским ангажманом као и предавањима која, генерално, омогућавају продужено деловање визуелне уметности на публику. У свом писаном делу пројекат је подразумевао сажимање историјске улоге апстрактне уметности из угла друштвено-политичких односа, као и позиције уметника у датим контекстима. Такође, у образложењу се истражује комуникацијски потенцијал слике и могућност говора уметника из позиције јавног интелектуалца у Србији данас.

Кључно питање које овај рад поставља је *Да ли постоји и каквог је генерално карактера однос апстрактне уметности и друштвених токова у Србији. Истраживање овог подручја започето је серијалом *Глупе слике*, а настављено *Сјајним сликама* те представља одговор Жолта Ковача на симплификацију културе, будући да специјално ова последња серија истражује однос публике према савременој слици у српском уметничком и друштвеном окружењу. Вулгаризација културе по аутору не мора нужно имати негативну конотацију, већ напротив, омогућава да уметност и стваралачки поступци на одређен начин, постану ближи и разумљивији широј популацији, како би се и она масовније укључила у културне токове. Полазне хипотезе да у српској уметничкој и културној сцени још увек опстаје веровање да би уметност требало да буде вектор комуникације који уобличава и артикулише ставове једне друштвене заједнице, те да би требало да се бави озбиљним садржајима, Ковач сматра заоставштином давно превазиђеног става. Полемичким освртом против пасеистичког очекивања и предрасуде ове врсте, Ковач верује да се тиме умањује могућност уметности да комуницира унутар друштва.*

Сјајне слике јесу опус настао као последица сажимања читавог низа социо-психолошких и политичких околности на слогане. На сликама су дакле, руком сликане-исписане речи које творе поруке блиске пропагандним као: “Слобода већа од дозвољене”, “Најезда менталитета”, “Држава неће решити наше проблеме”, “Декларативна држава”, “Патриотизам државних фондова”, “Острва заинтересованих” и друго. **У том смислу Ковачева апстракција не лежи само у пиктуралној форми, већ је у питању пре свега форма апстрактног мишљења, екстраховање еха једног времена, једног модела живљења и резоновања која је сликарским поступком постала уметнички предмет.**

Рађене на алуминијуму, металик бојама за аутомобиле, аутолакирерским поступком са завршном обрадом која по свему алудира на нов аутомобил у аутосалону, слике су дотеране до високог сјаја. Препознатљиво “скуп” изглед новог четвороточкаша додатно појачавају кристали у металик боји.

Аутомобил је по аутору, статусни симбол у нашој земљи, док је сама пиктурална материја-металик боја материјализација одређеног укуса којим се фетишизира предмет. У том смислу *Сјајне слике* представљају индиректно апострофирање друштва и одређеног менталитета. Саставни део ове серије су и радови мењег формата који садрже позитивне поруке у виду кратких речи које ишчезавају из нашег свакодневног бон-тона. Постављени на висини очију осмогодишњег детета на изложби, потенцирају идеју да је промена у друштву могућа, али пласирањем трајних вредности и едукацијом деце како би она усвојила у најранијем узрасту суштински позитивно гледање на друштво и свет. Ове слике имају слогане “Хвала”, “Молим”, “Хоћу”, “Извини”, “Може”, “Волим” и друге, а тиме је комуникацијски ниво слика демократизован, доступан свима и избегнута је потенцијална херметична строгања критике која је упућена управо нестајању општих друштвених и комуникацијских вредности.

Анализом метода уметничког истраживања може се закључити да Жолт Ковач свој стваралачки проседе организује као копирајтер у маркетиншкој агенцији задужен да кроз једну реченицу или слоган изрази комплексне идеје везане за један облик понашања, појам или производ. Управо о производу је и реч, јер аутор своју слику-слоган ствара екстрахујући срж једне ситуације или појаве у реченицу или синтагму, затим као дизајнер,

радом на компјутеру „дизајнира“ финални изглед, да би најзад, извођењем у полу-индустријском окружењу, дело попримило статус ексклузивног предмета, дистанцирајући се од традиционалног ликовног униката. Као четврту фазу овог поступка аутор, у намери да своје идеје и поетику учини што доступнијим публици, организује низ активности - од медијске кампање, јавног вођења и разговора до трибина, радионица за децу итд. Он увиђа важност постпродукције која има улогу и да продужи утицај ликовне манифестације на публику, али за разлику од европских земаља где ову фазу на себе преузима установа, кустос, музеј или галерија, у нашој земљи уметник је најчешће принуђен да ове активности и организује и спроведе самостално. **Кроз целокупан докторски уметнички пројекат и практични део и теоријско образложење, провлачи се линија водилца да је у друштву масовне продукције и само стваралаштво донекле условљено начином организације и пословања либералног капитализма који је одавно уметничко дело претворио у робу и монетарно средство.** У односу на пређашњу ситуацију где је најуниверзалнија алатка била спона рука-мисао, данас је то трином **компјутер-рука-мисао.**

Докторски уметнички пројекат је образложен студијом која упућује како на друштвену улогу апстракције, тако и на позицију апстрактне уметности и уметника у локалној средини. У том смислу, први део образложења описује историјски преглед односа апстракције и друштвених токова, од почетака апстракције пре једног века до данас. У тесном односу са друштвеним идејама у својим почецима, апстракција у савременом свету нема такву улогу. Јер како сам кандидат наводи :“ Данас више не можемо причати о покретима и идеолошком односу апстракције и друштва који би захватио више протагониста, већ само о појединачним намерама уметника у том смислу што намера уметника одређује садржај слике. Стваралац одређује да ли ће слика бити апстрактна или не и да ли апстракција као израз одговара намерама уметника. Са друге стране, можемо рећи да садржај апстрактне слике у великој мери одређује наслов. Наслов је тај који појашњава контекст и намеру уметника. На тај начин можемо тражити однос апстракције према друштву.“... Закључујући да у данашњој апстрактној уметности :“ ...**У њој нема узнемирујућих садржаја, ништа превише сексуално, политичко или увредљиво, ништа наметљиво какве могу бити фигуративне или представљачке слике. Ако у том светлу сагледамо савремену продукцију апстрактне уметности, можемо рећи да она углавном више није критички настројена према друштвеним токовима као пре**

једног века када је настала, већ да је прихватила преовлађујуће политичке и економске услове у којима настаје и које рекреира...“

Позивајући се да узроке настанка апстракције треба тражити у променама у друштву, развоју науке, технике и филозофије крајем деветнаестог и почетком двадесетог века, Ковач закључује да је дух тадашњег времена тражио нове форме изражавања које би више одговарале моменту од традиционалних и познатих. Ту је нефигуративна или апстрактна уметност индукована крупним садржајима, јер настаје у Европи, у време значајних политичких и друштвених превирања уочи Првог светског рата, па уметници кроз нову форму траже одговоре и на велика и озбиљна питања.

Да је друштвена функција апстракције посебно видљива и важна током Руског уметничког експеримента, показано је примерима у смислу тражења ликовне синтаксе која би одговарала новом социјалистичком поретку и која би активно учествовала у грађењу бољег друштва по тадашњим схватањима.

Анализирајући поратни период, где се центри моћи (политике и економије) селе из Европе у Нови свет, а уметност из Париза у САД, Ковач повлачи паралелу између једне и друге позиције (иако је европска изнедрила америчку апстракцију), где је направљен пробој ка рушењу устаљених европских норми, најпре у сликарству, а затим и у скулптури.

Као посебан феномен кандидат сажима целокупну послератну сцену у Америци, посебно Апстрактни експресионизам који уводи другачији однос према платну, укида композицију, потез, намеру уметника, а појачава процес и присуство, тј. телесност уметника и публике. Као последицу претходног пионирског и аутентичног пројекта, кандидат анализира разлоге који су омогућили развој уметности у новом правцу који је тада, више одговарао америчком друштву, и менталитету (као и социјалној улози која се од уметности очекује), ослободивши уметност бременитог садржаја и водећи је ка потенцијалној банализацији. Тековине тадашње авангарде, а међу њима и минимализма, допринеле су да се апстрактна уметност коначно ослободи баласта прошлости и потпуно испразни од сижеа, отворајући терен за уписивања нових садржаја који више одговарају времену и модерном друштву. Посебно је драгоцено што је дат осврт на друштвену улогу Апстрактног експресионизма и Минимализма која се огледа и у њеном извозном потенцијалу. Да је у поратном периоду

уметност била полигон за „специјални рат“ идеја и концепата вредности, докторанд Жолт Ковач поткрепљује чињеницом да су протагонисти новог схватања уметности у Америци махом заговорници левих идеја, другачијих од послератне европске левице. Управо њих је америчка администрација препознала као могућност коришћења уметности као хладноратовског оружја у виду пласирања мекше, модификоване опције левице на европско тло путем великих изложби америчке уметности. Паралелно се развија и друштвена критика апстракције кроз Попарт и касније кроз постмодернистичко апстрактно сликарство које користи иронију, духовитост и цитатност, и пуни апстракцију новим садржајем.

Посебно поглавље првог дела испитује однос апстракције и друштва у Србији. Овај веома исцрпно сагледан историјски и социјални преглед документован је бројним примерима из стручне домаће литературе као и новинским текстовима. Ковач резимира став да се у Србији апстрактна уметност појавила веома стидљиво почетком двадесетих година прошлог века, али да су је друштвене и уметничке околности принудиле да сачека педесете, у време када је Петар Лубарда ушао у поље тзв „асоцијативног пејзажа“. Од педесетих година Децембарска група је одиграла значајну улогу у повезивању са међуратним модернизмом и отклону од званичног социјалистичког реализма. Као реакција на конформизам позног деловања Децембарске групе, али и због других разлога како је описано, појавио се енформел који се испоставио као једина радикална апстрактна уметност у српској историји уметности која је окупљала групу уметника и која је своје деловање идејно везивала за друштвене и политичке околности. Након енформела, однос апстракције и друштва се може тражити само у појединачним деловањима уметника.

Други део под називом КОНТЕКСТ описује полазне претпоставке докторског уметничког пројекта које укључују запажања о важности уметности у односу на локални амбијент. Позиција, перцепција и улога публике савремене уметности у Србији је важан сегмент који објашњава ситуацију у којој се сам пројекат остварује, али наговештава и ауторову критичку визуру. На крају другог дела је реч о синтагми *јавни интелектуалац* и могућности деловања уметника из позиције јавног интелектуалца.

Други део је приказао генерално околности у којима настаје Ковачев докторски уметнички пројекат „Сјајне слике“. Схватајући улогу и место Србије као земље полупериферије, која

истовремено тежи да се укључи у савремене европске токове, али и грчевито покушава да остане на сигурном и познатом терену традиције Жолт Ковач примећује да је целокупни друштвени, политички и економски контекст тиме битно детерминисан . Из чега проистиче да се и култура и уметност уклапају у тај модел, јер док један део јавности негира савремене уметничке тенденције заговарајући извесан пасеистички поглед, други иде у корак са догађајима на интернационалној уметничкој сцени. Анализе и статистике социјално-културних појава и навика поменуте у овом делу образложења су показала да становници Србије махом немају обичај да одлазе на неко од културних догађања, а понајмање да одлазе у галерије и музеје. Средњошколци такође махом не одлазе у галерије и не прате визуелну уметност. Приватно финансирање уметности је спорадично, док државно постоји, али је уског обима. Системско подржавање уметности путем државних регулатива које би укључило привреду у потпуности изостаје. Галеријски систем је сведен на ниво испод оног минималног неопходног за основно деловање. У таквој клими настају „Сјајне слике“ које претендују да делују са позиције јавног интелектуалца. Јавни интелектуалац је схваћен као неко ко верује у своје професионалне налазе довољно да жели да идеје које заступа допру и делују ван уско профилисане професионалне заједнице. У овом случају је то вера да деловање на пољу визуелних уметности може активно да учествује у јавној сфери и развија комуникацију везано за одабране теме.

Трећи део детаљно описује практични део докторског уметничког пројекта „Сјајне слике“. Уз циљеве, ограничења и истраживачке методе, анализирани су претходни уметнички радови кроз серијале („Глупе слике“, „Слике сувишних информација“, „Добра и лоша слика“, „Невидљиве слике“ итд) који су довели до становишта на које се „Сјајне слике“ наслањају. Детаљан опис метода и рашчлањеност стваралачког поступка од идеације до реализације уобличава ово поглавље.

Уметнички радови из серије „Сјајне слике“ се заснивају на посматрању и анализи културолошког и друштвено-политичког контекста Србије у периоду 2010-2013. године. Образлажући разлоге који су га определили ка апстрактном изразу Ковач наводи да су и саме идеје представљене „Сјајним сликама“ апстрактне по себи и тешко сводиве на конкретан случај који би могао да буде описан, јер се до слогана дошло не из појединачних догађаја већ синтезом разноврсних запажања. Цео процес промишљања

друштва и односа који владају, као и сажимање запажања на слоган је пут апстрактног мишљења који води истом таквом, од конкретне предметности одвојеном - ликовном изразу.

Можда је најважнији разлог тај што се у апстрактни израз лакше уписују личне асоцијације и садржаји, па се тиме слика отвара за разноврснија читања и индивидуалне пројекције публике. Свакако да се тим чином активније укључује публика у односу на ситуацију када би се нека сцена наративно презентовала.

С обзиром да је реч о сликарству где је типографија, летризам доминантна форма којом се уобличава садржај, Жолт Ковач образлаже историјско порекло тзв. Ворд-Арта (Word Art), правца који користи искључиво речи и типографију у слици. Закључујући да се на тај начин ствара одређени хибрид између литерарног језика и сликовног језика, јер идеју и поруку не генерише слика, већ обрнуто, писани текст у сликовном окружењу даје нову димензију и снагу речима, а вербална порука коју носи текст постаје саставни део самог садржаја слике чиме спречава да апстрактна композиција остане строго формална творевина.

Анализирајући сваки изложени рад серијала, Ковач улази у симбиозу упрво горе поменутог литерарног и сликовног језика. Поглавље завршава исцрпним описом техничко-технолошког поступка извођења и активностима којима је изложба пропраћена. Медијски ангажман, радионице, трибине и вођења кроз изложбу, крунишу напор аутора да у свој докторски уметнички пројекат укључи иступање са позиције јавног интелектуалца.

Узавршним разматрањима кандидат даје синтезу целокупног докторског уметничког пројекта резимирајући да допринос овог докторског уметничког рада треба тражити у комплексности захвата и детаљном опису разноврсних делатности које уметник предузима да би стварао актуелно сликарство. Докторски уметнички пројекат „Сјајне слике“ – изложба слика (Друштвена улога апстракције) повезује стратегије адвертајзинг индустрије, копирајтинга, дизајна визуелног материјала, са изгледом индустријског фабрички произведеног предмета и са потребом да се критичким ставом промишља друштво и социо-културолошки обрасци у њему.

*****

Докторски уметнички пројекат „Сјајне слике“ - изложба слика (ДРУШТВЕНА УЛОГА АПСТРАКЦИЈЕ), кандидата Жолта Ковача је вредан уметнички допринос нових позиционирања традиционалне ликовне проблематике, зрела реактуализација дата кроз савремене социо-културолошке и уметничке парадигме.

Иако замишљен као изложба слика у класичном сликарском медијуму, пројекат кандидата Жолта Ковача ипак носи један врло актуелан печат концепта, промишљања функције апстрактне слике, њеног доживљаја данас и функције и улоге коју апстрактна уметност носи у савременом друштву. Потакнут предрасудама које лаички поглед на овај феномен ствара, као и увреженим, а често погрешним интерпретацијама, Жолт Ковач демистификује кроз докторски уметнички пројекат овај однос јавности (друштва) и апстрактне уметности, показујући да је уметност којом се бави, као и генерално апстрактна уметност кроз читав свој еволутивни пут, заправо један од видова комуникације и преношења једноставних идеја. Пројекат садржи и јасну едукативну компоненту, а важан је и за струку и за веома широку публику, јер разбија кодове често недоступне човеку свакодневнице, указујући на вечиту међусобну интеракцију уметности и друштва.

Садржајно и прецизно образложење теме и настанка уметничког дела у писаном раду, уверава Комисију за оцену и одбрану да је кандидат Жолт Ковач успешно реализовао и представио свој уметнички пројекат и предлаже Наставно-уметничком већу Факултета ликовних уметности да прихвати овај извештај и достави га Сенату Универзитета уметности на усвајање.

У Београду, 15. Април 2016.

Др ум. Милета Продановић
ред. проф. ФЛУ

Др Мариела Цветић
ванредни проф. Архитектонског факултета, Београд

Др ум Александра Јованић
Доцент ФЛУ

Др ум Биљана Ђурђевић
Доцент ФЛУ

Др ум. Миливој Павловић
доцент ФЛУ (ментор)